

М.А. Пригодій
к. пед. н., доцент,
докторант Інституту
вищої освіти АПН України

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуті сучасний стан та теоретичні основи підготовки майбутніх учителів технологій у вищій, її структура та зміст, обґрунтована роль і значення інтегративного підходу освітньому процесі у вищій школі, дана характеристика педагогічних умов ефективної реалізації міждисциплінарної інтеграції; розроблена модель інтегративної підготовки майбутнього вчителя професійно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: міждисциплінарна інтеграція, модель інтегративної підготовки, підготовка вчителя технологій.

В статье рассмотрены современное состояние и теоретические основы подготовки будущих учителей технологий в педвузе, ее структура и содержание, обоснована роль и значение интегративного подхода в образовательном процессе в высшей школе, дана характеристика педагогических условий эффективной реализации междисциплинарной интеграции; разработана модель интегративной подготовки будущего учителя к профессионально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: междисциплинарная интеграция, модель интегративной подготовки, подготовка учителя технологий.

The article describes the current state and the theoretical bases for training future teachers in the pedagogical institutes of technology, its structure and content, proved the role and importance of the integrative approach in the educational process in higher education, the characteristic pedagogical conditions for effective implementation of interdisciplinary integration, developed a model of integrative training of future teachers for professional and educational activities.

Key words: interdisciplinary integration, integrative model of training, teacher training technology.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес у сфері виробництва та обслуговування обумовлює необхідність вдосконалення процесу підготовки вчителів.

Проте сьогодні реально існує суперечність між рівнем професійної і загальної підготовки випускників вищої педагогічної школи і тими вимогами, які висуває суспільство та особистість до освіти. Основна проблема – це розрив між суспільно необхідним і фактичним рівнем підготовки фахівців.

В даний час особлива увага звертається на важливість нових підходів до підготовки кваліфікованих учителів технологій, що володіють знаннями науково-технічних основ виробництва та інформаційних технологій.

Аналіз досліджень з проблеми. У нових економічних умовах, при жорсткій конкуренції на ринку праці, загострюється проблема підготовки випускників шкіл до трудового способу життя, безперервного вдосконалення знань, умінь, навичок трудової діяльності. Цим обумовлюється актуальність проблеми формування технологічної культури учнівської молоді в сучасний період. У вітчизняній науці проблема технологічної освіти учнів загальноосвітніх шкіл розглядалася в роботах П. Атутова, К. Ахіярова, Ф. Абазова, А. Амірова, В. Полякова, В. Казакевича, С. Матушкіна, В. Симоненко, І. Сасової, Р. Тагарієва.

Н. Томіна, Ю. Хотунцева та інших.

Таким чином, актуальною проблемою педагогічної науки і практики є створення системи технологічної підготовки учнів, яка відповідала б сучасним соціально-економічним відносинам.

Досягнення цієї мети буде залежати від професійної компетентності педагога, його педагогічної майстерності, творчості, інтелекту, від рівня загальної та професійної культури, інтелігентності, моральності, від ступеня його залученості до системи суспільних цінностей, а також від повноти духовного світу педагога.

Демократизація нашого суспільства, зародження нових соціальних відносин змінили уявлення, що склалися про світ і людину, про систему цінностей, поставили питання про докорінну перебудову системи педагогічної освіти.

Питанням розробки педагогічних умов творчого становлення вчителя в останні роки приділяється велика увага. Тут насамперед слід назвати роботи С. Архангельського, О. Абдулліної, Р. Асадулліна, Ю. Бабанського, В. Беспалько, Є. Бондаревської, А. Гаязова, С. Єлканова, І. Ісаєва, В. Кан-Каліка, Н. Кузьміної, В. Риндак, В. Сластеніна, Ф. Терегулова, Е. Хамітова, О. Щербакова, Є. Шиянова та інших, в яких розкривається сутність і структура педагогічної діяльності як творчого процесу, психолого-педагогічні засади розвитку особистості вчителя в процесі його професійної підготовки.

Разом з тим, специфіка педагогічної діяльності вчителя в освітній галузі "Технологія" в рамках особистісно-діяльнісної парадигми, що вимагає іншого рівня професійно-педагогічної культури, до тепер належним чином не досліджена.

Реальний стан педагогічної науки призводить до того, що якість підготовки вчителів технологій за багатьма параметрами не відповідає вимогам сьогоденної школи.

Існує розрив між сформованими традиціями підготовки майбутнього вчителя і реальним процесом розвитку особистості, динамікою професійно-педагогічного зростання в освітньому процесі вищого навчального закладу.

Пошуки рішення цієї проблеми є актуальними для технологічних факультетів педагогічних університетів, що пов'язано з вираженням інтегративно-міждисциплінарним характером професійно-педагогічної діяльності.

Інтегративний підхід та міждисциплінарні зв'язки в педагогіці досліджені багатьма відомими вченими (В. Безрукова, М. Берулава, А. Данилюк, В. Каган, К. Колесіна, Г. Федоров, І. Звєрєв, В. Максимова, Ю. Сьомін, Н. Чапаєв, Н. Чебишев та інші).

Забезпечення міждисциплінарної інтеграції – об'єктивна потреба нашого часу, оскільки, в кінцевому підсумку, мова йде про об'єднання

загальної і предметної підготовки майбутнього вчителя.

Таким чином, існує проблема реального осмислення сутності професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя технологій в умовах нового розуміння функцій, змісту та процедур навчання освітньої галузі "Технологія" на основі інтегративного підходу.

Мета статі – теоретично обґрунтувати систему педагогічних умов реалізації міждисциплінарної інтеграції в підготовці майбутнього вчителя технологій до професійно-педагогічної діяльності.

Виклад матеріалу. Глобальні зміни в соціально-економічній сфері суспільства висувають якісно нові вимоги до системи трудової підготовки учнівської молоді, в якій важливе місце приділяється вихованню творчої особистості, здатної до самостійного вирішення нестандартних проблем. Важлива роль у вирішенні цих завдань належить освітній галузі "Технологія".

Дані опитування вчителів загальноосвітніх навчальних закладів і викладачів вищів свідчать, що цілі й завдання технологічної освіти учнів не відповідають практиці. Процес впровадження освітньої галузі "Технологія" протікає в умовах ускладнення професійної діяльності у зв'язку з відсутністю в педагогічній науці досліджень цілісної технологічної теорії.

Сучасні підходи потребують перегляду змісту технологічної освіти, вона не може бути простим додатком до навчального процесу, а має інтегрувати загальноосвітню і трудову підготовку.

У цих умовах істотно зростає роль вчителя технологій як безпосереднього носія новаторських процесів в сучасній загальноосвітній школі. У зв'язку з цим істотно змінюється характер професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів.

Результат професійної підготовки позначають терміном "готовність". У широкому сенсі "готовність до певного виду діяльності" – це мотивований даним видом діяльності комплекс якостей, практичних умінь і навичок, станів і відносин, необхідних для досягнень соціально значущих цілей, результатів (М. Дьяченко).

Поняття професійної готовності в загальнотеоретичному плані досліджується М. Дьяченко, М. Кандибовичем, Ю. Кулюткіним, В. Риндак М. Яковлевою. Професійна готовність до педагогічної діяльності як якості особистості вчителя досліджувалася К. Дурай-Новаковою, В. Сластеніним та іншими.

Ми розуміємо готовність до професійно-педагогічної діяльності як результат спеціальної підготовки, що включає сукупність професійних знань, умінь, розвиток основних психічних функцій, професійну спрямованість освіти, виховання і самовиховання, професійне самовизначення.

У структурі готовності до професійно-педагогічної діяльності як

інтегративної характеристики виділені групи взаємопов'язаних компонентів:

– когнітивний (відображає знання про професію, про структуру педагогічної діяльності, містить систему методологічних, предметних, методичних знань і пізнавальних умінь практико-орієнтованої діяльності, які формують цілісну особистість);

– ціннісно-мотиваційний (включає в себе професійно-значущі потреби і мотиви педагогічної діяльності, що сприяють перетворенню набутих знань в особистісно стійкі професійні погляди, переконання, ідеали. Позначені зміни пов'язані з особистісним становленням і лежать в основі прагнень майбутнього вчителя, визначають характер його професійної діяльності, поведінки, відображають рівень розвитку педагогічної культури особистості);

– операційно-діяльнісний (утворений сукупністю способів і прийомів ефективної педагогічної діяльності, що забезпечують більш високу дієздатність, адаптивність до мінливих умов).

Розглянуті компоненти лежать в основі розробки критеріїв визначення рівня готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності.

Дослідження теорії педагогічних основ професійної підготовки педагогічних кадрів відображає основний принцип міждисциплінарної інтеграції (Г. Батурина, В. Безрукова, І. Колесникова, В. Максимова, В. Сластенін та інші).

Аналіз окремих аспектів інтеграційних тенденцій досліджується М. Берулавою, Н. Борисовою, К. Колесіною, Р. Мустафіною, М. Чапаєвим, Н. Чебишевим, С. Якименко та іншими.

У дослідженні прийнято визначення поняття міждисциплінарної інтеграції – це процеси об'єднання навчальних дисциплін відносно дослідження пізнавальних і технологічних проблем (М. Чапаєв).

Розглянемо поняття міждисциплінарної інтеграції більш докладно.

По-перше, здійснення міждисциплінарної інтеграції, тобто побудова цілісних моделей досліджуваних явищ, створює умови для усвідомленого розуміння майбутнім вчителем цих явищ і вирішення конкретних пізнавальних і професійних ситуацій. По-друге, забезпечує вміння студента самому здійснювати міждисциплінарну інтеграцію, тобто будувати дисциплінарні і цілісні моделі процесів вирішення цільових пізнавальних проблем. По-третє, сприяє цілісному розвитку особистості майбутнього фахівця, його інтегрального мислення та бачення професійної діяльності та світу взагалі. По-четверте, міждисциплінарна інтеграція це засіб якісного розвитку вищої освіти.

Порівняльно-історичний аналіз проблеми інтеграції в науці і практиці дозволив, визначити вирішальний вплив на організацію процесу навчання вимог інтеграції деякої сукупності дидактичних умов, розроблених з урахуванням інтересів учнів, навчальних та специфічних

особливостей самої освітньої установи; встановити, що на шляху проблеми інтеграції на рівні педагогічних явищ виробилося два підходи: змістовний, де інтеграції піддається зміст освіти, реалізується на базі системного взаємозв'язку навчальних предметів та процесуальний, де акцент робиться на інтеграцію форм, методів і засобів навчання; виявити, що процес навчання на основі інтеграції поряд з його основними функціями, такими як взаємопроникнення, взаємодоповнення елементів навчання одного предмета в інший, виступає як засіб інтенсифікації, як шлях підвищення результативності та надійності процесу навчання і як один із способів його оптимізації.

Виявлено педагогічні умови ефективного реалізації міждисциплінарної інтеграції в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів:

– розгляд інтегративного підходу як базової основи професійної спрямованості особистості фахівця, що має сутнісні, змістовні, функціональні та структурні характеристики;

– проектування моделі підготовки майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності на основі послідовних взаємодоповнюючих процедур з інтеграції мети, змісту, технологій і результатів освіти;

– поетапне, варіативне здійснення даного процесу в рамках особистісно-діяльнісних технологій навчання, що дозволяють трансформувати навчально-пізнавальну діяльність студентів у діяльність професійно-орієнтовану.

Розроблена модель професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя на основі реалізації інтегративного підходу (рис. 1). Згідно даної моделі дидактична інтеграція здійснюється через змістовний, методичний та організаційний аспекти.

Змістовний аспект інтеграції передбачає інтеграцію суспільних, психолого-педагогічних, методичних та спеціальних знань і забезпечує підготовленість студента до цілісного бачення педагогічного процесу, вмінню самостійно інтегрувати, синтезувати знання довкола певної педагогічної проблеми та їх системно застосовувати в процесі вирішення конкретного професійно-педагогічного завдання.

Методичний аспект реалізувався за рахунок інтеграції методів навчально-пізнавальної діяльності (проблемне викладання знань, метод творчих доповідей, аналіз ситуацій тощо), науково-дослідницької діяльності (евристична бесіда, інноваційна гра, "мозковий штурм" та ін.) і професійно-педагогічної практики (вивчення, аналіз і творче використання ефективного педагогічного досвіду, виявлення та аналіз педагогічних помилок і утруднень, професійний самоаналіз і самооцінка практичної діяльності та ін.)

Рис. 1. Моделі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя технологій до професійно-педагогічної діяльності

Організаційний аспект реалізовувався за рахунок інтеграції форм навчання (проблемна лекція, проблемні лабораторні та практичні заняття, творчі групи, методичний практикум та ін.).

Практична реалізація міждисциплінарної інтеграції показала необхідність поетапної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. При цьому підставою поділу на етапи послужив характер компонентів самоактуалізації. Таким чином, виділені і реалізовані три взаємопов'язаних етапи підготовки: інформаційний, актуалізуючий і

модельючий. Інформаційний етап націлений на формування систем знань про самоактуалізацію вчителя та її професійно-педагогічне спрямованість.

Досвід експериментальної роботи показує, що інформаційний етап визначає мету майбутньої діяльності і намічає шляхи її вирішення для реалізації інтегрованого підходу у формуванні готовності до майбутньої професійної діяльності. Актуалізуючий етап передбачає набуття студентами індивідуального досвіду формування системи спеціальних умінь, спрямованих на професійну актуалізацію своїх індивідуальних особливостей. Модельючий етап спрямований на освоєння і закріплення на практиці нових способів дій на основі вдосконалення вмінь професійного самовияву.

Висновок. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, аналіз досвіду педагогічної практики показали, що найбільш характерним напрямком у реалізації змісту професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя технологій є створення таких умов, що сприяють реалізації інтегративного підходу, в яких студент може зайняти особистісну позицію, найбільш повно виявити свої схильності і здатності стосовно до професійної діяльності, реалізувати свої потреби та інтереси. Розроблена модель підготовки майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності на основі міждисциплінарної інтеграції, складається з інваріантної (принципи) і варіативної частин (критерії та показники, умови реалізації).

Перспективи подальших досліджень. Реалізація на практиці розробленої моделі, визначення специфіки підготовки майбутнього вчителя технологій до профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів на основі міждисциплінарної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Абдуліна О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О.А. Абдуліна. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
 2. Бекренев А., Михелькевич В. Многоступенчатые структуры интегрированных систем образования / А. Бекренев, В. Михелькевич // Высшее образование в России. – 1996. – № 3. – С. 37–50.
 3. Браже Т.Г. Интеграция предметов в современной школе / Т.Г. Браже // Литература в школе. – 1996. – № 5. – С. 150–154.
 4. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление / В.И. Вернадский. – М., 1977. – С. 54.
 5. Виленский М.Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе / М.Я. Виленский, П.И. Образцов, А.И. Уман [под ред. В.А. Сластенникова]. – М.: Педагогика, 2004. – 192 с.
 6. Волков И.П. Учим творчеству / И.П. Волков. – М.: Педагогика, 1998. – 94 с.
 7. Дик Ю.И. Интеграция учебных предметов / Ю.И. Дик, А.А. Пинский, В.В. Усанов // Советская педагогика. – 1987. – № 9. – С. 42–47.
 8. Тюнников Ю.С. Методика выявления и описания интегрированных процессов в учебно-воспитательной работе СПТУ / Ю.С. Тюнников. – М.: Академия пед. наук, 1986. – 47 с.
 9. Чебышев Н. Основа развития современной высшей школы / Н. Чебышев, В. Каган // Высшее образование в России. – 1998. – № 2. С. – 17–22.
- Стаття надійшла до редакції 04.06.2010р.